

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Ličer

**Vpliv individualizacije na intimne odnose
v pozni modernosti**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sandra Ličer

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Švab

**Vpliv individualizacije na intimne odnose
v pozni modernosti**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Hvala red. prof. dr. Alenki Švab za mentorstvo.

Najlepše se zahvaljujem vsem sodelujočim v raziskavi.

Posebna zahvala gre mami za njeno brezpogojno in nesebično podporo

Vpliv individualizacije na intimne odnose v pozni modernosti

V diplomski nalogi se bomo ukvarjali s procesi družbenih sprememb, natančneje s procesom individualizacije, ter iskali njihov vpliv na intimnost v času pozno modernih zahodnih družb. Srečali se bomo s pojavom družbenih sprememb v njihovi najširši definiciji. Nato pa se bomo osredotočili na individualizacijo, ki jo vidimo kot del omenjenih sprememb. Znotraj pojava individualizacije si bomo pogledali kako le-ta vpliva na posameznika in njegov svet. Spoznali bomo nove oblike intimnih odnosov, nujnost samoreflektiranja in iskanja rešitev za osebne neuspehe v priročnikih za samopomoč. Kaj danes v intimnem odnosu pomeni enakopravnost, kako se je skupaj z intimnimi odnosi preobrazila spolnost ter kako ljubezen ostaja ista. Kakšno vlogo v današnji družbi še igra institucija poroke in katere izmed tradicionalnih vrednot so še prisotne v življenjih posameznikov. Za mnenje o spremembah bomo vprašali manjši vzorec mladih in skušali potrditi oz. ovreči ugotovitve teorije družbenih sprememb in teorije intimnih odnosov.

Ključne besede: družbene spremembe, individualizacija, intimni odnosi, spremembe intimnih odnosov.

The influence of individualization on intimate relationships in late modernity

In this thesis we will concentrate on the processes of social change, or on the process of individualization to be more accurate, and search for their influence on intimacy in the time of late modern Western societies. We will meet with the emergence of social change in their broadest definition. Later we shall concentrate on individualization which we define as a part of social change. Within the phenomenon of individualization we will take a closer look at its influence on an individual and his world. We will find out which the new forms of intimate relationships are, how necessary self-reflection is and how to search solutions for personal failures in the self-help manuals. What is equality today, how did alongside intimate relationships sexuality change and how love always stays the same. What is the role of institution of marriage in today's society and what other traditional values are still present in people's lives. For an opinion on changes listed above we will ask a small sample of young people and see if we can confirm or omit the conclusions of the social change theory and the theory of intimate relations.

Keywords: social change, individualization, intimate relationships, changes in intimate relationships.

KAZALO

1 UVOD	7
2 DRUŽBENE SPREMEMBE V POZNI MODERNOSTI	8
2.1 TVEGANJE, NEGOTOVOST, MINLJIVOST	8
3 INDIVIDUALIZACIJA	9
4 SPREMEMBE V INTIMNIH ODNOSIH	12
4.1 POMAGAJMO SI SAMI	13
4.2 ENAKOPRAVNOST V INTIMNIH ODNOSIH	15
4.3 SPOLNOST KOT DEL INTIMNEGA ODNOSA	15
4.4 ZAKONSKA ZVEZA ALI IDEOLOGIJA VEČNOSTI	16
4.5 LJUBEZEN	17
5 EMPIRIČNI DEL	18
5.1 METODOLOGIJA	18
5.2 CILJ	18
5.3 HIPOTEZA	18
5.4 VZOREC	18
5.5 INTERPRETACIJA	19
5.5.1 Pomen intimnega odnosa	19
5.5.2 Romantična ljubezen	20
5.5.3 Vezanost vs. samskost	21
5.5.4 Odvisnost	21
5.5.5 Individualizacija v očeh sodelujočih	22
5.5.6 Pomagajmo si sami	22
5.5.7 Danes in nekoč	23
5.5.8 Pomembnost tradicije	24

5.5.9 Nove oblike intimnih razmerij in spolnih praks.....	24
5.5.10 Večvrednost lastnih ciljev nad razmerjem	25
5.5.11 Poroka in otroci	25
5.6 SKLEP.....	26
6 ZAKLJUČEK.....	27
7 LITERATURA.....	28
PRILOGI	30
PRILOGA A: Vprašalnik.....	30
PRILOGA B: Prepisi intervjujev	31

1 UVOD

Kontradiktornost individualizacije in intimnosti je v nas vzbudila zanimanje, da si pojma ter njuno prepletanje pobliže ogledamo. Individualizacijo namreč velikokrat enačimo z dekonstrukcijo obstoječih družbenih form, intimnost pa je po drugi strani pojem, ob katerem pomislimo na interakcije med posamezniki ter njihovo zблиževanje. Cilj te diplomske naloge je torej ugotoviti, kako in na kakšen način individualizacija kot del družbenih sprememb vpliva na intimne odnose. Odločili smo se, da se bomo zgodovinsko omejili na zadnjih trideset let oz. čas pozne modernosti.

Za metodo preučevanja smo izbrali analizo sekundarnih virov, saj bomo le na takšen način lahko postavili teoretski ovir naloge. Le-ta pa nam bo služil kot ogrodje interpretacije rezultatov, ki jih bomo pridobili s kvalitativnimi strukturiranimi intervjuji.

V uvodu predpostavljamo, da posledice sprememb, ki se kažejo v širšem družbenem kontekstu, opazimo tudi, če jih impliciramo na področje intimnosti. Kot najpomembnejšo ali najbolj vplivno spremembo opredelimo proces individualizacije, ki povzroča dezintegracijo družbe in posledično razpad nekaterih tradicionalnih družbenih struktur, vrednot in norm. V teoretičnem delu naloge si bomo pogledali, kako se to kaže v posameznikovem vedenju. Glavno vprašanje, ki si ga tako v tej nalogi zastavljamo, je: kako proces individualizacije vpliva na intimne odnose v zahodnih družbah pozne modernosti? Katere so najbolj opazne spremembe v življenjih posameznikov in v intimnih odnosih v katere vstopajo?

Intimnost bo postavljena v kontekst teorij družbenih sprememb in teorij individualizacije. V prvem poglavju bomo na kratko opredelili časovni okvir, v katerega bomo družbene spremembe umestili, sledila pa bo razlaga samih družbenih sprememb s poudarkom na individualizaciji. V posebnem poglavju bomo nato pojem individualizacije opredelili ter ugotovili, kako se v kaže pozno modernih družbah. Najdlje se bomo zadržali pri poglavju, v katerem bomo obravnavali spremembe v intimnih odnosih. Posebej nas bo zanimal vpliv individualizacijskih procesov na gradnjo in obstoj intimnih odnosov. V zadnjem delu naloge bomo interpretirali rezultate, pridobljene v intervjujih, ter tako ugotovili, kako naš vzorec sodelujočih vidi oz. doživlja individualizacijo in intimne odnose, ter spremembe povezane s tema dvema pojmomoma.

2 DRUŽBENE SPREMEMBE V POZNI MODERNOSTI

Družbene spremembe in njih posledice lahko opazimo v različnih družbah, le malo je namreč takih, ki so jih ti procesi transformacije zaobšli. Efekti takšnih sprememb se sicer v družbeni strukturi različno kažejo. Intimnost je na primer tisto področje družbe, kjer je preobrazba skozi zgodovino njenega razvoja zelo opazna. Na tem mestu naj poudarimo, da bomo za potrebe te naloge družbene spremembe v polju intimnosti kontekstualizirali v okviru poznomodernih družbenih sprememb s fokusom na zahodnih družbah. Če namreč pogledamo spremembe, ki se dogajajo v širšem družbenem kontekstu, bomo v naslednjih poglavjih lažje definirali pojav individualizacije in njen vpliv na intimne odnose. V družbi, ki jo danes označujemo s pojmi kot so postmodernost, visoka oziroma pozna modernost, postindustrijska ali informacijska družba, spremembe sicer potekajo že od nekdaj. Torej kako in zakaj so te spremembe drugačne in posebne, da so lahko izoblikovale poznomoderno družbo? V družboslovju je največkrat uporabljen ta izraz »kot oznaka za obdobje zadnjih tridesetih let, obdobje, ki nakazuje določene družbene transformacije in novosti v primerjavi z atributi družinskega življenja v moderni družbi. V tem kontekstu predstavlja izraz sredstvo za označevanje nekega časovnega obdobja in družbenih pogojev.« (Švab 2001, 53) Ronald Inglehart na podlagi empiričnih podatkov predstavi dve osnovni ravni, na katerih naj bi se družba prenesla v postmodernost. To sta raven vrednostnega sistema, ki se je spremenil od materialističnih vrednot do poudarka na individualni svobodi in kvaliteti življenja; ter raven spreminjanja hierarhičnega birokratskega ustroja. (Inglehart v Švab 2001, 53) Empirični podatki so sicer izdali, da so posamezniki bolj tolerantni do pojavov v seksualnem in družinskem vedenju, kot so splav, razveze zakonskih zvez, homoseksualnost, prostitucija ipd. (Švab 2001, 91)

2.1 TVEGANJE, NEGOTOVOST, MINLJIVOST

Omenjenih družbenih sprememb je sicer nepregledna množica, pojavljajo se na različnih nivojih družbe ter za seboj pripeljejo različne posledice. Od pojava feminizma pa do širitve ekonomskega v vse pore družbe. Za potrebe naloge bi omenili le pojme, ki imajo na prvi pogled negativno konotacijo, ampak predstavljajo lastnosti postmoderne družbe. To so tveganje, negotovost in minljivost.

V poznomoderni dobi se je spremenil način, kako vzpostaviti zaupljiv odnos, saj so ljudje primorani v neosebni odnosih izkazati dovoljšno mero zaupanja, kljub anonimnosti poteka interakcij v družbi. Kot posledica se kaže določena stopnja tveganja, saj zaradi nezaupanja tvegamo negativne posledice omenjenih interakcij. (Švab v Giddens 2000, 211) Lahko torej rečemo, da je družbeno delovanje nepredvidljivo. Nepredvidljivost pa se pojavlja z globalizacijo, ki kot proces širjenja odnosov po svetu po eni strani ustvarja nepredvidljive okoliščine, po drugi strani pa intenzivira občutek pripadnosti lokalni skupnosti in krepi medosebne odnose. (Švab v Giddens 2000, 212) Še ena od lastnosti postmodernosti, ki jo tu štejejo pod negativne pojave, je lastnost minljivosti. Niti ena stvar nima zagotovljenega neomejenega roka trajanja. »Zdi se, da se je danes vse zarotilo proti ... projektom trajajočim celo življenje, stalnim zvezam, večnim vezam, nespremenljivim identitetam.« (Baumann v Beck in Beck-Gernsheim 1996, 819) Ali vseživljenjski projekti propadajo zaradi egoizma in hedonizma novih generacij? Namreč vse temelji na odločitvah posameznika, nič več se ne ozira na skupnost, pričakuje se, da je sposoben sprejemati svoje lastne odločitve in nositi njih posledice. Torej je v 'egoistične' odločitve mimo mnenja in dobrobiti skupnosti prisiljen. Tradicija, ki je družbo ohranjala v neki določeni obliki, nima več takšne vloge, posledično tudi posamezniki ne delujejo več enotno oz. znotraj te oblike. »Z razpadom tradicionalnega družbenega reda se je pojavil kanček nečesa, kar je spominjalo na svobodno izbiro ... « (Ehrenreich in English v Beck in Beck-Gernsheim 2001, 55)

3 INDIVIDUALIZACIJA

Svobodno izbiro pogosto enačimo z individualizmom. Le-ta se pojavlja kot produkt družbenih sprememb in naj bi posameznikom pustila več manevrskega prostora v oblikovanju svojih življenj. Vendar pa dodatni prostor ni vedno dobrodošla sprememba. Več prostora pri ustvarjanju lastne biografije namreč pomeni več izbire, ter hkrati več prostora za napake. Poleg tega pa se standardne oblike življenja spreminjajo in jim tradicionalne opredelitve ne ustrezajo več. »Individualizacija [...] pomeni dezintegracijo prej obstoječih družbenih oblik – na primer vedno večjo neustreznost kategorij kot so razred in socialni status, spolne vloge, družina, sosedstvo itd.« (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 812) Ker pa se, kot omenjeno, pojavlja dezintegracija družbe, je na mestu vprašanje, kaj nastaja na mestu razpada tradicije, vrednot, ustaljenih življenjskih stilov? Tu nastajajo nove omejitve, zahteve in različne oblike

nadzora. Preko države blaginje, trga dela in raznih institucij so ljudje povezani v nove oblike omrežij. »Individualizacija v tem pomenu zagotovo ne pomeni 'neovirane logike delovanja, ali žongliranje v virtualno praznem prostoru'. Ne pomeni niti gole 'subjektivnosti', drže, ki ne želi uvideti, da se 'pod površino življenja skriva učinkovita, tesno medsebojno prepletena institucionalna družba'.« (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 818)

Krivično se individualizacijo enači z egoizmom in sebičnostjo. In kot smo že prej omenili, je posameznik prej ali slej prisiljen sprejeti odločitve, ki so zanj najbolj optimalne.

V tem smislu je individualizacija družbeno stanje, do katerega ni prišlo po svobodni volji posameznikov. Ljudje so obsojeni na individualizacijo, če si sposodimo frazo Jean-Paula Sartra. Individualizacija je paradokсна obveznost, da ustvarjamo in igramo ne le lastne biografije, temveč vezi in omrežja, ki to biografijo obkrožajo – ob stalnem prilagajanju pogojem trga delovne sile, izobraževalnega sistema, državi blagostanja itd. (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 820)

Na svobodno odločanje posameznikov ne moremo gledati na način, kot da gre za preprosto osvoboditev posameznika družbenih okov: »Avtonomno delovanje posameznikov ni zgolj avtonomija *per se* (osvoboditev posameznikov izpod 'tiranije' družbenih norm), kot bi morda sklepali postmodernisti, ampak predvsem (funkcionalni) odziv na družbene razmere zunaj zasebnosti.« (Švab v Giddens 2000, 213) Proces individualiziranja je sicer potekal že prej, pred poznomoderno dobo. Razlika je v tem, da lahko danes posledice individualizacije pričakujemo pri večini ljudi. No, pa tudi razlogi so drugi – demokratizacija odnosov ter novi pojavi, kot so razvit trg dela, povečana mobilnost ljudi, pomembnost izobraževanja itd. (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 825) Sprememba se je torej zgodila zaradi stremjenja k cilju, da bi posamezniki sledili družbenim normam in vrednotam, pravila pa so postajala vedno ohlapnejša. Prvi v vrsti, katerega so doletele spremembe, je bil 'tržni posameznik' srednjega razreda z lastnim kapitalom, potem pa se je trend širil na družinsko življenje, ko se je le-to ločilo od ekonomske sfere posameznika. (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 826)

Evolucija individualizacije »pa naposled napoveduje konec fiksnih, vnaprej definiranih podob človeka. Človeško bitje (ob radikalizaciji Sartrovega pomena) izbira med možnostmi, *homo optionis*.« (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 821) Kar je bilo v preteklosti določeno s strani družbe, mora posameznik danes sam izbrati in nositi posledice teh odločitev. Posameznik torej ni več odvisen ali voden s strani tradicije: » ... individualizacija osvobaja posameznika od nekaterih zgodovinsko podedovanih tradicij, a zato uvaja nove, fleksibilne in – naj zveni še

tako paradoksalno, a vendarle – nenehno spreminjajoče se, celo inovativne tradicije.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 230)

Skozi procese individualizacije pa se je močno spremenila vloga žensk. Verjetno je temu tako, ker so vloge postmoderne ženske veliko bolj oddaljene od vlog, ki so jih imele ženske v preteklosti. V primerjavi z moškimi, ki od današnje vloge niso bili daleč, vsaj ne toliko, kolikor ženski del populacije. Tradicija je narekovala, da je ženska skrbnica družine oz. gospodinjstva v moralnem ali vzgojnem smislu. Moški je skrbel za ekonomsko dobrobit gospodinjstva. Z individualizacijo pa je ženska dobila možnost širiti svoje pristojnosti na področja, ki jih je po navadi obvladoval moški. »Odprlo se je novo področje za ukrepe in odločitve, ter nove priložnosti za ženske.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 55) Vendar pa so se hkrati z novimi priložnostmi za ženske pojavile tudi nevarnosti in negotovosti, katerim so bili prej izpostavljeni samo moški. Tu mislimo predvsem na trg dela in odvisnost od le-tega.

Torej, kako se danes pojav individualizacije kaže v intimnih odnosih? Alenka Šadl trdi, da lahko posledice vidimo v postopnem družbenem in ekonomskem osvobajanju, individualizaciji ženskega dela populacije, zatonu ideala romantične ljubezni ter pojav tipično poznomoderne oblike intimnosti. (Šadl 1999, 237) Ta tipična oblika poznomoderne intimnosti, ki jo omenja Šadlova, je 'pure relationship' oz. 'pristno razmerje'. Izraz je skoval Anthony Giddens, ki je s svojim delom *Preobrazba intimnosti* pojasnil teorijo transformacije intimnih odnosov v pozni modernosti. O samem pristnem razmerju bomo nadaljevali v naslednjem poglavju.

Najprej bomo končali misel o pomembnosti individualizacije za posameznikovo doživljanje intimnosti in njegovo razmišljanje o intimnih odnosih, v katerih se znajde. Ugotavljamo torej, da: »'odprtost' individualnega življenja, relativna osvobojenost od tradicionalnih omejitev in rutin omogoča (in zahteva) reflektivno samoopazovanje, samopreiskovanje in samodefinitiranje (lastnih in tujih) emocionalnih stanj in s tem relativno osvobojenost od institucionaliziranih vzorcev čustvovanja in interpretacije čustev.« (Šadl 1999, 228) Zagotovo se pozna 'manko' tradicionalnih vrednot, ki so pred obdobjem pozne modernosti na nek način usmerjale posameznike v intimnih odnosih. Posamezniki se v pozni modernosti veliko več ukvarjajo z lastnimi čustvi, kar »nadomešča eksterno posredovane definicije, ki so jih vsiljevale tradicionalne družbene vezi in avtoritete kot viri zavezujočih doktrin in oblik normativnega obnašanja in emocionalnega izražanja.« (Šadl 1999, 228)

4 SPREMEMBE V INTIMNIH ODNOSIH

S širšega družbenega področja prehajamo v polje intimnosti posameznika. Kot smo že na prejšnjih straneh ugotovili, se v kontekstu družbenih sprememb pozne modernosti korenito preobrazijo tudi intimnost. Lynn Jamieson, ki je teoriji intimnih odnosov doprinesla ogromno, razlaga, kaj intimnost v pozni modernosti sploh je: »Kar je mišljeno kot intimnost, je pogosto posebna vrsta vedenja, ljubezni in bližine druge osebe. Knjige za samo pomoč predlagajo pogovor in poslušanje, deljenje svojih misli, prikaz svojih čustev. To je tip intimnosti, ki ji pravim 'odkrita intimnost'.« (Jamieson 1998, 1) Pojem odkrita intimnost se je v literaturi uveljavil enako kot Giddensov izraz pristnega razmerja, ki ga omenjamo zgoraj. Kot pravi Jamiesonova je v poznomodernih odnosih, za katere je značilna odkrita intimnost, »poudarek [...] na skupni odkritosti, nenehnem razodevanju notranjih mislih in čustev drug drugemu.« (Jamieson 1998, 1) Giddens se sicer pri opredelitvi nove oblike intimnih odnosov, ki jim torej sam pravi pristna razmerja, za razliko od Jamiesonove zgodovinske predstavitve bolj zanaša na empirične podatke o upadanju števila porok in večanju števila ločitev, ter na teh podatkih zgradi teorijo, ki je zatorej precej idealnotipska. (Švab 1999, 874) Po Giddensu v sodobno razmerje posamezniki vstopajo zavoljo samih sebe oz. bolj natančno, da lahko zadovoljijo svoje potrebe in želje. Potemtakem takšno razmerje obstaja le do tedaj, dokler oba partnerja v tem razmerju uspešno zadovoljujeta svoje potrebe. (Giddens v Švab 1999, 873)

Družba danes od posameznika pričakuje določeno stopnjo samostojnosti, pa naj gre za premike na trgu dela ali pa za iskanje ustreznega partnerja, s katerim vstopi v intimno razmerje. Kaj se torej dogaja v intimni sferi in kako se kažejo posledice? Lahko bi dejali, da je »spreminjanje intimnosti [...] intenziven proces, povezan z več spremembami: s povečevanjem avtonomije posameznikov pri definiranju individualne zasebnosti oziroma z reflektivnim konstruiranjem svojih biografij, s splošnim prestrukturiranjem intimnosti in s spreminjanjem pomenov zasebnosti.« (Švab v Giddens 2000, 212) Zaradi teh intenzivnih procesov postajajo intimne zveze bolj odprte in fleksibilne, vendar sočasno bolj krhke. Tjaša Žakelj dodaja, da so ti procesi vezani predvsem na spremembe v obligacijah in pričakovanjih posameznikov intimnem razmerju. (Žakelj 2011, 35)

O preobrazbi intimnih odnosov ter kaj vse vključuje nov oziroma preobražen model govori tudi sociologinja Eva Illouz. Sodobni ideal intimnosti opredeli tako:

Kulturni model intimnosti vsebuje ključne motive in simbole dveh velikih kulturnih prepričanj, ki sta oblikovali žensko sebstvo v dvajsetem stoletju (namreč psihologije in liberalnega feminizma): enakopravnost, pravičnost, nepristranski postopki, čustvena komunikacija, seksualnost, premagovanje in izražanje skritih čustev ter osrednji pomeni lingvističnega samoizražanja so vsi v jedru modernega ideala intimnosti. (Illouz 2010, 44)

Kljub temu, da kot ključne motive opredeli svobodo in enakost, pa Illouzova zatrjuje, da dosežek svobode in enakosti sam po sebi ni merilo pri ocenjevanju družbenih sprememb in njih posledic. Bolj pomembno pri ocenjevanju družbenih transformacij bi morali biti načini, s katerimi so norme in vrednote preobrazile 'čustveno teksturo' intimnih odnosov. Nadalje Illouzova trdi, »da je prepletanje terapije in feminizma ustvarilo obsežen proces racionalizacije intimnih odnosov.« (Illouz 2010, 44)

Komunikacija in samoizražanje igrata pomembno vlogo v intimnih odnosih, kot jih poznamo v pozni modernosti. Kajti »v visoko modernih družbah se od posameznika pričakuje, da se zaveda svojih čustev, da čustvo identificira, imenuje in izrazi. Vse bolj postaja pomembno, kaj in kako občutiti, znanje o čustvih in način njihovega urejanja« (Šadl 1999, 237) To ukvarjanje z lastnim Jazom se kaže v vse popularnejših knjigah za samopomoč, raznih publikacijah in nenazadnje v množičnih medijih. Ti nam narekujejo, da je »ljubezen [...] edini prostor, kjer lahko resnično prideš v stik s samim seboj in z drugimi.« (Hochschild v Šadl 1999, 229)

Kulturni model preobraženih intimni odnosov, kot ga opiše Illouzova, nam zelo koristi, saj zajame najpomembnejše pojme, ki naj bi predstavljali idealen model intimnega odnosa v pozni modernosti. V nadaljevanju bomo zato najprej preučili priročnike za samopomoč v okviru motiva samoizražanja, nato pa še demokracijo v intimnih odnosih skozi prizmo motiva enakopravnosti novega modela intimnih odnosov.

4.1 POMAGAJMO SI SAMI

Kot smo dejali, je ravno za poznomoderne družbe značilno poglobljanje v svoja lastna občutja, to pa se kaže tudi v razcvetu knjig za samopomoč ter seveda drugih novih medijih. »Nešteto priročnikov za samopomoč in delavnic trdi, da nam lahko pomagajo bolje upravljati z našimi romantičnimi življenji tako, da nas naredijo bolj pozorne na načine, s katerimi podzavestno ustvarjamo svoje lastne poraze.« (Illouz 2012, 3) Te trditve temeljijo na

freudovski teoriji, ki pravi, da vsi naši strahovi in sila spolne privlačnosti izvirajo iz zgodnjega otroštva. Na podlagi te teorije, naj bi naša nesreča v ljubezni izvirala iz istega obdobja življenja in posledično bila neizogibna. Ravno zaradi te trditve, da smo si malodane sami krivi za našo nesrečo, so razni 'strokovnjaki' uspešni pri prodaji knjig, priročnikov, oddaj in drugih medijev ljudem, ki želijo spremeniti svoje vedenje in sprejemanje neugodnih odločitev. »Neverjetno uspešna industrija samopomoči je bila omogočena kljub ozadju globoko zakoreninjenega prepričanja, da so naše stiske ustvarjene po meri za našo psiho, ter da bo identificiranje vzorcev in virov naših stisk pomagalo pri premagovanju le-teh.« (Illouz 2012, 4) In ravno zaradi tega, ker je posameznik z individualnim odločanjem v ospredju, je breme ljubezenskih težav prenesena na njegova ramena. In popolnoma sam mora poskrbeti za odpravo tega bremena, to pa lahko stori s pomočjo navodil priročnikov za samopomoč.

Še ena lastnost medijev lahko omenimo, ki pa je ta, da ustvarjajo in razmnožujejo urbane legende. Nekatero sodobno urbano legendo še vedno predstavlja ženska, ki je željna in potrebna resne zveze, moškega pa kot tistega, ki išče in rabi predvsem seks. Realnost je seveda mnogo bolj kompleksna in kontradiktorna. (Jamieson 1998, 6) Takšne urbane legende pa kljub temu spodbujajo moške, da so še bolj emotivno nedostopni, ženske pa spodbujajo k napihovanju čustvenih potreb. Ta spodbujanja slabijo žensko moč in krepijo moško (v heteroseksualnih odnosih). Kar pa sovпада še z enim urbanim mitom, to je z mitom o 'lovu'. Moški, ki ustreza kulturnemu *mačo* stereotipu, ženska pa je trofeja, ki si jo moški pribori v boju s tekmeči. (Jamieson 1998, 6)

Tudi raziskovalci vedenja posameznikov se kljub strokovnosti včasih približajo jeziku priročnikov za samopomoč. Illouzova kot primer navaja par Masters in Johnson, ki sta znana po raziskavah predvsem na področju spolnega vedenja. Obnovila sta definicijo nove oblike intimnega odnosa in s tem idejo sodobnega intimnega odnosa naredila priljubljeno v širši javnosti. Tandem Masters in Johnson v, vsaj po mojem mnenju, stilu priročnikov za samopomoč predlaga: »Brž ko se zaveste svojih misli in občutkov, naj jih vaš partner spozna. Če se bojite, to tudi povejte. Morda lahko skupaj odkrijeta, česa se bojite in zakaj, vaš partner pa vam morda lahko pomaga najti načine, da boste svoje strahove postopno premagali. Ko boste nato krenili naprej, boste delovali skladno s svojimi občutki in ne kljub njim.« (Masters in Johnson v Illouz 2010, 42)

4.2 ENAKOPRAVNOST V INTIMNIH ODNOSIH

Norma enakopravnosti je značilnost demokracije, tako v javni sferi, kakor tudi v zasebni. Enakopravnost v odločanju je pomembno vodilo sodobnih intimnih razmerij, ki jo » [...] vidimo kot pogajanje med enakimi o osebnih vezeh, [ter] se nam pokaže v povsem drugačni luči. Iz intimnosti razvidna vsesplošna demokratizacija medosebne sfere na način, ki je povsem združljiv z demokracijo v javni sferi.« (Giddens 2000, 9)

Gre predvsem za obojestransko pripravljenost deliti čustva in se o njih pogovarjati ter jih analizirati. Enakopravnost je značilnost demokratiziranega intimnega odnosa, ko smo priča 'enakosti v emocionalni menjavi', skratka recipročnosti. (Šadl 1999, 237) Demokratizacija pa vodi v nov način oblikovanja intimnih odnosov, saj je naj bi t.i. 'emocionalno odpiranje', delitev in artikulacija lastnih čustev postala osrednja strategija oblikovanja ter vzdrževanja intimnega odnosa. (Šadl 1999, 239) V tako demokratiziranem intimnem odnosu, vsaj teoretično, nihče ne bi smel biti zaničevan ali obsojen za svobodno izražanje misli ter občutij. Z idejo demokratizacije intimnih odnosov se strinja tudi Eva Illouz:

Ideja enakosti v intimnosti je bila očitna na dva načina. Po eni strani so bili moški zdaj pozvani, da posvečajo veliko več skrbne pozornosti svojemu notranjemu jazu in občutkom, zaradi česar so postali podobni ženskam. [...] Drug način, kako so novi standardi enakosti vplivali na opredelitve intimnosti, se je kazal v novih opredelitvah ženske seksualnosti. (Illouz 2010, 42-43)

Ženske so skozi nek ideal intimnosti zahtevale najprej enakopravnost z moškimi, kasneje pa tudi podobnost z njimi. Več o spolnosti in intimnih odnosih pa v naslednjem poglavju.

4.3 SPOLNOST KOT DEL INTIMNEGA ODNOSA

Logično lahko sklepamo, da so se vplivi individualizacije razširili tudi na spolne aktivnosti, ki jih prepoznamo kot del intimnega odnosa. Do sprememb v spolnem vedenju posameznikov ni prišlo hipno v obliki spolne revolucije, vendar so bile spremembe postopne. (Bernik 2010, 22). Bernikovo trditev lahko podpremo že, če pogledamo zgodovinski razvoj spolnega vedenja. Še v 1960ih je bilo devištvo žensk imperativ, abstinenca do poroke cenjena, izvenzakonski spolni odnosi ali celo otroci pa so veljali za tabu. Dekado kasneje so te 'permisivne' vrednote zvodenele, ko so jih nadomestile liberalne vrednote tako imenovanih otrok cvetja. (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 68) Vendar pa se je tudi področje spolnosti v postmodernosti spremenilo v negotovo in tveganj polno sfero posameznikovega življenja.

Povečan je postal pritisk sovrstnikov v spolne odnose, saj so ti postali družbena norma. Ta pritisk pa so večinoma prenašale ženske, saj so bile izpostavljene hkrati spolno prenosljivim boleznim, možnostim zanositve ter slabemu ugledu v družbi. (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 68) Do danes se je sicer področje spolnosti sprostilo in ni več takšnih družbenih pritiskov, v duhu individualizacije pa zopet vse sloni na odločitvah posameznika. »Potreba po nežnosti in intimnosti je tesno povezana z vprašanji 'če', 'od kdaj' in 'kako daleč', skupaj z zmedenostjo glede čustev, hrepenenj, strahov in dvomov. Dekleta so tako prepuščena svojim metodam spopadanja. Brez odločnega 'ne' vsiljenega od zunaj morajo dekleta najti svoja pravila in kodeks vedenja.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 69)

4.4 ZAKONSKA ZVEZA ALI IDEOLOGIJA VEČNOSTI

Nov življenjski stil in nove družbene norme so vzrok, da so se začele pojavljati oziroma širiti nove oblike intimnih razmerij. Vedno pogosteje se namreč par ženske in moškega odloča za življenje skupaj, vendar brez poroke. Takšno stanje dokazuje, da poroka ali 'ljubezen za vse večne čase' ni več večinski cilj posameznikov. Prevladuje želja po razmerju, v katerem se posameznika razumeta, dokler se. Potem pa razmerje razpade. Kljub temu »želja po stabilnem razmerju ali celo poroki še vedno obstaja, vendar vedno pod pogojem, da se 'še naprej razumeta.'« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 71) Značilnost sodobnih razmerij in življenjskih potekov je namreč ta, da »posamezniki mobilizirajo intimne odnose [...] toliko in tako, kolikor ustrezajo njihovim življenjskim načrtom in kolikor so smiselni za gradnjo koherentnega življenjskega poteka.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 234) Dejstvo je, da ljudje manj prilagajajo svoje načrte in cilje glede na druge posameznike. Pomembnejši kriteriji pri sprejemanju pomembnih življenjskih odločitvah so individualne želje, osebne biografije in videnje intimnih odnosov. Potemtakem so intimni odnosi prostor, kjer individualizacija preživi oz. propade. Namreč »intimna razmerja so edina, ki lahko postanejo samosmoter, kjer se udeleženci hkrati z razmerjem nanašajo tudi na to razmerje samo in to v tolikšni meri, kolikor so pripravljeni reflektirati sami sebe in svoj položaj v razmerju.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 234) Zato lahko rečemo, da so na eni strani intimna razmerja katalizator individualizacije posameznikov, po drugi strani pa so lahko njen zaviralec.

Poroka pa še vedno ostaja nek vir emocionalne in moralne podpore. Potreb, ki pa jih lahko posameznik zadovolji z drugimi sredstvi, ne prenaša v razmerje. Finančna preskrbljenost,

rešena stanovanjska problematika, zaključena izobrazba ... neodvisen posameznik. Le-ta potem išče zadovoljitev notranjih potreb kot so hrepenenja, želje, razni načrti v razmerju oz. poroki. Na kratko – išče osebno srečno. (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 72) Prav to pa je vzrok, da so postmoderna razmerja tako krhka. Če je osebna sreča cilj obeh posameznikov v razmerju, potem se to lahko zlahka razdre, če eden od posameznikov iz razmerja ne črpa energije za svojo osebno srečo. »Ločitev je logična posledica, če osebna sreča postane temeljni kamen nečesa, kar naj bi bil dober zakon.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 72)

4.5 LJUBEZEN

Kakšno vlogo pa ima ljubezen v novih oblikah intimnih razmerij? Do sedaj smo omenjali pomembnost samorefleksije, komunikacije, spolnosti in enakopravnosti partnerjev. Izpostavili smo le, da ideal večne ljubezni kot ena izmed dimenzij intimnega odnosa, nima več tolikšne moči, kot jo je mogoče imela v preteklosti. Še vedno pa je to čustvo, ki ga družbene spremembe niso mogle korenito preoblikovati. S tem, ko se pojavi detradicionalizacija, se ljubezen umakne iz javne sfere države in cerkve, ter ostane posebnost intimnega odnosa. »Z osvoboditvijo morale in prava je ljubezen domnevno postala izključna stvar posameznikov, ki se ljubijo. Če to že ne velja za resničnost, pa velja vsaj za njen ideal.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 215) Ljubezen je na nek način diametralno nasprotje individualizaciji, če gledamo na ljubezen kot na neko stanje, kjer posameznik deli sebe z drugim in se glede na drugega prilagaja. Lahko pa ljubezen postane cilj individualizacije ali celo utopija, saj bi preko ljubezni dosegli zblížanje z drugimi posamezniki in ustvarili intimne odnose v družbi, kjer je odtujenost nekaj normalnega. Prav odtujenost pa je nemara tista, ki intenzivira željo po dolgotrajni ljubezenski zvezi. »Tu je zelo jasna sprememba v poudarkih: medtem, ko je bila včasih glavna stvar seks, je zdaj poudarek na občutku varnosti. Ljubezen je zdravilo v času osamljenosti.« (Verhaeghe 2002, 10) Vendar pa imata individualizacija in ljubezen klub temu nekaj skupnega – ravnata se po notranjih pravilih: »Tipično za tovrstno subjektivnost in intimnost je, da sta osvobojeni vsakršnega zunanje nadzora, pa tudi vseh revizij in eksekucij.« (Beck in Beck-Gernsheim 2001, 219)

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 METODOLOGIJA

V empiričnem delu naloge sem se odločila za kvalitativno metodo strukturiranega intervjuja, ki je najbolj razširjena tehnika intervjuvanja v družboslovnih raziskavah. (Marvasti 2004, 17) Za to metodo sem se odločila, ker menim, da mi bo ponudila ravno toliko podatkov, kolikor jih rabim. Z anketno raziskavo bi dobila več podatkov, vendar brez dodatnih utemeljitev. Z npr. poglobljenimi intervjuji pa bi pridobila veliko interpretacij posameznikovih misli, vendar bi posameznike v analizi med seboj težje primerjala.

5.2 CILJ

Cilj analize intervjujev je ugotoviti, kako mladi razmišljajo o intimnosti, intimnih odnosih, kako razumejo individualizacijo in družbene spremembe, ter kako gledajo na nekatere tradicionalne vrednote in njihove spremembe. Vprašanja so intimne narave, vendar smo intervjuvancem zagotovili popolno anonimnost. Kljub temu, da smo od posameznikov zahtevali odgovore, ki posegajo v privatnost posameznikov, pričakujemo, da so odgovarjali odkrito. Med seboj smo jih obravnavali enakovredno, saj morajo razlike, ki jih dobimo skozi analizo podatkov, nastati zaradi različnih pogledov in mnenj intervjuvancev, ne pa zaradi drugačne obravnave s strani spraševalca. (Marvasti 2004, 18)

5.3 HIPOTEZA

Predpostavljam, da bodo intervjuvanci v večini odobravalili družbene spremembe in transformacijo družbenih vrednot. V romantično ljubezen oz. v ljubezen za vedno, ne bodo verjeli. Na vprašanje o načrtovanju družine pa menim, da bodo vseeno večinsko odgovorili, da si družine oz. poroke želijo. Skratka, naklonjeni bodo družbenim spremembam, ki na njih neposredno vplivajo pozitivno in jim dajo nek občutek svobode, občutek, da lahko sami odločajo o svojem življenjskem poteku. Kljub temu, pa bodo še vedno v večini podpirali tradicionalni sistem vrednot, saj je le-ta antiteza nestabilnemu in negotovemu sistemu vrednot postmodernih zahodnih družb.

5.4 VZOREC

Za vzorec sem izbrala sedem mladih posameznikov starih med 20 in 30 let. Posamezniki so obeh spolov, samski ali v zvezi ter imajo različne stopnje izobrazbe. Ta vzorec sem izbrala zato, ker menim, da je ravno ta generacija najboljši pokazatelj vseh sprememb, ki sem jih

omenila v teoriji. Naj še omenim, da posamezniki, ki so svoj zakonski stan opredelili kot 'v zvezi', niso poročeni in nimajo otrok.

Število oseb: sedem

Število žensk: štiri

Število moških: tri

Povprečna starost: 24,6 let

V zvezi: pet oseb

Samski: dve osebi

5.5 INTERPRETACIJA

V interpretaciji bomo primerjali posamezne odgovore, skušali poiskati razlike med ženskimi in moškimi intervjuvanci, ter med osebami v zvezi in samskimi osebami. Ker je vzorec starostno homogen, ne bomo primerjali odgovorov glede na starost. Bomo pa zato v sami analizi, ko bomo navajali posamezne odgovore, poleg imena napisali še izpraševančevo starost.

5.5.1 Pomen intimnega odnosa

Začeli smo z intimnostjo. Zanimalo nas je, kaj je za udeležence raziskave intimen odnos oz. kako bi ga definirali s svojimi lastnimi besedami. Večinoma so imeli precej težav pri formuliranju neke definicije, saj so priznali, da o tem ne razmišljajo pogosto ali pa sploh ne. Tako jih je skoraj polovica najprej pomislila na spolnost ali fizično privlačnost. Ta del izprašancev, ki omenja spolnost, so ženske. Le ena izmed ženskih udeleženk ni omenila spolnosti, saj intimnost razume tako:

»Intimne odnose imamo s tistimi ljudmi, ki jih 'spustimo' v svoj najbolj osebni prostor. (Fani 2012, 24 let)

Nobeden od moških ni neposredno omenil spolnega odnosa v povezavi z intimnim odnosom, čeprav so omenili, da imaš z osebo v intimnem odnosu nekaj, česar z drugimi ljudmi nimaš. Eden izmed njih pravi:

»Intimni odnos imaš z osebo, ki ti pomeni več kot ostali. Ji zaupaš več kot ostalim.« (Jan 2013, 27 let)

Glede na stereotipe, ki prevevajo zahodne poznomoderne družbe, so bili verjetno taki odgovori pričakovani. Moški naj bi namreč spolnost manj povezovali z emocionalno navezanostjo in intimnostjo. Medtem ko se od ženskih predstavnic družbe pričakuje, da pri spolni aktivnosti razvijejo čustva in se s partnerjem povežejo na intimni ravni. Kot pa smo v teoretski razlagi videli, Jamieson v svoji definiciji intimnosti neposredno ne omenja spolnosti, temveč pravi, da gre za posebno obliko vedenja, ljubezni in bližine druge osebe.

5.5.2 Romantična ljubezen

Nadaljevali smo z ljubeznijo, ko smo udeležence vprašali, če verjamejo v romantično ljubezen oz. v 'ljubezen za vedo'. Zanimivo je, da oba sodelujoča, ki sta samska, ne verjameta v ljubezen za vedno. Ali imata taka odgovora kaj opraviti z njunim trenutnim samskim stanom, nismo uspeli izvedeti. Mnenja oseb, ki so v zvezi, pa so deljena. Od petih sodelujočih, ki so v zvezi, dva ne verjameta v romantično ljubezen. Eden izmed njiju pravi, da ne verjame,

»ker se zavedam, da gre za izmišljen konstrukt, posredovan s strani popularne kulture.« (Črt 2103, 26 let)

Nasprotno pa ženska, ki je v zvezi in verjame v romantično ljubezen, obrazloži svoje mnenje tako:

»Ker poznam dosti ljudi, ki so srečno zaljubljeni/poročeni/živijo skupaj že veliko let. Poleg tega sem srečno zaljubljena in mislim, da bo to trajalo za vedno. Drugače ne bi bila v zvezi.« (Ana 2013, 23 let)

Kljub temu, da teorija (na primer Šadl) trdi, da ideal romantične ljubezni izginja, pa nam nekateri od intervjuvancev dokazujejo nasprotno – da je ta ideal ponekod še vedno živ.

5.5.3 Vezanost vs. samskost

Vprašanje o večvrednosti razmerja smo na udeležence naslovili, ker smo opazili, da v vsakdanjem življenju velikokrat slišimo vprašanje: *Kdaj boš pa ti dobil punco?* Če pa že ima punco, je na mestu vprašanje: *Kdaj pa se bosta poročila?* Nam pa se je zdelo na mestu vprašanje, kaj ima v postmodernih zahodnih družbah večjo vrednost – razmerje ali samski stan? Vsi izmed sodelujočih na koncu sklenejo, da ima razmerje večjo vrednost, kakor pa samski stan. Le ena intervjuvanka dvomi v večjo vrednost razmerja, saj pravi:

»Mislím, da je zdaj v postmodernosti čas ključnega pomena. Nekaterim ljudem je omenjeno esencialnega pomena in iz tega sklepam, da ima večjo veljavo samski stan. [...] je vidno, da se ljudje vse manj odločajo za 'romantična' razmerja, temveč so podvrženi hitrim in kratkotrajnim odnosom« (Beti 2013, 21 let)

Dve izmed sodelujočih poudarita, da je mogoče samski stan bolj cenjen v času študija, vendar *»z leti pa družba da vedno večjo vrednost razmerju.« (Ana 2013, 23 let)*

Tudi moški del sodelujočih se strinja, da je trdna zveza še vedno bolj cenjena, kot samski stan. *»Menim, da ima razmerje sicer še vedno malce večjo vrednost, a je že nekaj časa prisoten trend upadanja te vrednosti.« (Črt 2013, 26 let)*

5.5.4 Odvisnost

Naše intervjuvance smo nato vprašali za mnenje o odvisnosti posameznika od nekoga ali nečesa. Odvisnost smo opredelili kot negativen koncept v naši družbi. Kot smo v teoretskem delu spoznali, so posamezniki v poznomoderni družbi prisiljeni sprejeti pogoje individualizacije. Sprejemanje lastnih odločitev in nositi odgovornost za posledice teh odločitev mora biti popolnoma samoumevno. Potemtakem bi lahko sklepali, da ima odvisnost od nekoga ali nečesa lahko negativen predznak. Zato nas je zanimalo, kaj o odvisnosti pravijo udeleženci raziskave. Vseh sedem oseb je sklenilo, da je odvisnost, še posebej čustvena, v post modernih družbi obravnavana negativno. Jan na primer pravi:

»Materialno se mi zdi, da se bo mogoče v naslednjih letih začelo obravnavat bolj negativno ... [...] Čustveno ... ja, mislim, da jo smatramo za kar negativno, ker je pač neka hiba, ne vem ... « (Jan 2013, 27 let)

Ena izmed udeleženk pa je odgovorila, da je v preteklosti bilo normalno, da so »bile vse žene doma za štedilnikom in čakale na moža, da pride iz službe s plačo.« (Eva 2013, 30 let)

5.5.5 Individualizacija v očeh sodelujočih

Če ponovimo definicijo Beck in Beck-Gernsheim: »Individualizacija [...] pomeni dezintegracijo prej obstoječih družbenih oblik – na primer vedno večjo neustreznost kategorij kot so razred in socialni status, spolne vloge, družina, sosodstvo itd.« (Beck in Beck-Gernsheim 1996, 812) Kako naši intervjuvanci razumejo procese individualizacije? Beti na primer odgovarja:

»Ne vem, za mene je individualizacija bolj osvobajanje od nekih odvisnosti – mogoče podobno kot emancipacija ampak širše.« (Beti 2013, 21 let)

S konceptom odvisnosti se strinja tudi Jan, ki pravi:

»Mislim, da je prav ta odsotnost kakršnekoli odvisnosti – finančne, čustvene, socialne...« (Jan 2013, 27 let)

Vendar pa Jan v nadaljevanju pravi, da nihče ni popolnoma individualiziran, ker smo ljudje še vedno socialna bitja. Če pa bi iskali odgovor, ki je najbolj podoben ugotovitvam teorije, bi ga dobili pri Fani, ki pravi:

»Individualizem razumem kot slavljenje posameznika in postavljanje posameznika pred vse, tudi skupnost.« (Fani 2013, 24 let)

5.5.6 Pomagajmo si sami

Ker smo v teoretskem delu ugotovili, da je industrija samopomoči zacvetela, smo intervjuvance vprašali, če so se že kdaj poslužili reševanja osebnih težav na ljubezenskem področju s pomočjo priročnikov za samopomoč. Tri od štirih žensk v naši raziskavi so potrdile, da so prebrale članke na temo izboljšanja ljubezenskega življenja v ženski reviji Cosmopolitan. Vendar pa so vse skeptične do takšnih tekstov. Ana pravi, da ne ve, če takšni članki res pomagajo pri izboljšanju ljubezenskega življenja. Od treh moških intervjuvancev je eden potrdil, da je prebiral knjige za samopomoč, predvsem v najstniških letih:

»Da, predvsem v najstniškem obdobju različne knjige o odraščanju in spolnosti. Spomnim se recimo ameriških uspešnic Kurja juhica za xxx dušo.« (Črt 2013, 26 let)

Jan in Dejan trdita, da knjigam za samopomoč ne zaupata. Če se ozremo nazaj na naš teoretski okvir, ugotovimo, da je dvom intervjuvancev opravičen. Spomnimo se, da Eva Illouz trdi, da je industrija samopomoči izjemno uspešna, čeprav še vedno obstaja prepričanje, da naše stiske izvirajo iz naše psihe. (Illouz 2012, 4) Če stiske izvirajo iz naše globoke psihe in so edinstvene, potem jih nek vzorčen primer reševanja prav verjetno ne bo razrešil.

5.5.7 Danes in nekoč

Na tej točki torej ni več dvoma, da se družbena struktura spreminja in skupaj z njo posamezniki. Kakšne so po mnenju izprašancev največje razlike? Ana omeni tradicijo in vlogo žensk:

»Ni več tako tradicionalno. Ženske imajo vedno več vloge oz. besede in niso le tiste, ki skrbijo za otroke.« (Ana 2013, 23 let)

Eva recimo trdi, da se je spremenil predvsem način komunikacije med člani družine. Fani na primer razlaga o sprejemanju drugačnosti:

»Zdi se mi, da je vsako obsojanje samo bolj spretno zakrito.« (Fani, 24 let)

Medtem ko Črt in Dejan omenjata spremembe v spolnih praksah in številu ločitev oz. razpadu družin:

»Občutek imam, da takrat ni razpadalo toliko mladih družin. Pripravljene so bili potrpeti. Dandanes opažamo ogromno razprtih mladih družin.« (Dejan 2013, 21let)

Beti in Jan pa poudarita, da se spremembe vidijo predvsem v bolj svobodomiselnem izražanju in življenjskih stilih.

»Ljudje imajo bolj odprte glave. Globalizacija, internet ... to je naredilo svoje. Ljudje so videli, da se da tudi drugače živeti, da ne obstaja samo en življenjski stil, ki so nam ga priučili dedki.« (Jan 2013, 27 let)

5.5.8 Pomembnost tradicije

V prejšnjih poglavjih smo kar nekajkrat spregovorili o detradicionalizaciji. Ugotovili smo, da tradicionalni družbeni red razpada, ter da posameznik ni več voden s strani tradicionalnih vrednot in norm. Spreminjajo se družbene kategorije, kot na primer razredi, družbene in spolne vloge, oblike družin ... Zato nas je zanimalo, kaj si o tradicionalnih vrednotah mislijo naši intervjuvanci. Ugotovili smo, da so prav vsi pritrdili dejstvu, da tradicionalne vrednote in norme nimajo več pomembne vloge v življenjih posameznikov v poznomoderni družbi. Jan na primer pravi, da moramo imeti spoštovanje do tradicije,

»ampak vsaka tradicija se pač spreminja in ne moreš se je slepo oprijemati.« (Jan 2013, 27)

Fani pa govori o nostalgiji, o časih, ko naj bi bil človek bolj moralen in je boljše živel. Torej ne glede na spol ali zakonski stan se udeleženci strinjajo, da moč tradicije slabi in ne 'omejuje' njihovih življenj.

5.5.9 Nove oblike intimnih razmerij in spolnih praks

O novih oblikah družinskega življenja in o spolnih praksah, ki se pojavljajo v pozno moderni družbi, smo tudi že spregovorili v teoretskem delu naloge. Rekli smo, da v duhu individualizacije vse temelji na odločitvah posameznika. In udeleženci raziskave se strinjajo, da gre pri izbiri pri zgoraj omenjenih novih oblik intimnih razmerij in spolnih praks za odločitev posameznika, ter da družba ne sme biti sodnik te izbire. Črt na primer pove:

»Dokler med njimi obstaja konsenz, je kakršnokoli ravnanje njihova pravica, vmešavanje zunanjih ljudi pa poseganje v njihovo svobodo.« (Črt 2013, 26)

Pri tem vprašanju ne prihaja do razlik med obema spoloma, niti med tistimi, ki so v razmerju in tistimi, ki niso. Vseh sedem intervjuvancev namreč trdi, da proti novim spolnim praksam in izvenzakonskim otrokom nimajo nič. Mogoče lahko tu potegnemo vzporednico z vprašanjem o preteklosti. Pri slednjem so namreč nekateri intervjuvanci trdili, da imajo posamezniki poznomodernih družb bolj odprte glave. Očitno to opažanje drži, saj proti novim spolnim praksam in novim oblikah družin ne izražajo negativnih mnenj. Kar pa bi lahko pričakovali v tradicionalnih družbah. »Dandanes [...] spolne vloge niso nekaj vnaprej določenega (kot je bilo v zgodovini sicer pogosto).« (Kuhar in Temnik 2007, 594)

5.5.10 Večvrednost lastnih ciljev nad razmerjem

Hipotetično vprašanje, če bi zapustili partnerja zaradi lastnih ciljev in želja, smo postavili zato, ker smo v teoretskem ugotovili, da posameznik v intimno zvezo vstopa zaradi lastnih koristi. In zaradi teh koristi iz nje tudi izstopa. Odgovori, ki smo jih dobili pa so deljeni. Trije so dejali, da se razmerju zagotovo ne bi odrekli. Razlog za Evo je kompromis, ki se ga doseči, če je partner pravi oz. kompatibilen. Dve osebi od sedmih nista prepričani, da bi bilo to preprosto storiti. Pravita namreč, da je več spremenljivk, ki na to vplivata. Beti je podala takšen odgovor:

»Če razmerje ni kakovostno in ne vodi v obetavno skupno življenje, lahko pustim takoj vse in grem delat, kar mi paše.« (Beti 2013, 21)

Pa tudi Fani pravi, da bi se odrekla razmerju zaradi lastnih ciljev, če bi že prej kazalo na neuspeh razmerja. Jan in Črt pa sta edina pritrnila našemu vprašanju. Torej oba bi se odrekla razmerju zaradi lastnih ciljev. Črt, ki je trenutno v zvezi, bi od partnerke pričakoval razumevanje in prilagajanje.

»Da. Od partnerja pričakujem delno prilagajanje mojim individualnim ciljem in čutim dolžnost v nasprotno smer. Posledično bi zaključek razmerja upravičil kot nekompatibilnost s partnerjem in ne kot žrtvovanje razmerja za moje individualne cilje.« (Črt 2013, 26 let)

5.5.11 Poroka in otroci

Zadnje vprašanje smo zastavili bolj zaradi radovednosti. Čeprav o otrocih in družinskem življenju nismo veliko spregovorili v teoretskem delu, smo vseeno ugotovili, da je zakonska zveza v pozni modernosti predvsem vir emocionalne in moralne podpore. Za ostale potrebe naj bi posameznik poskrbel sam. Odgovori so zanimivi. Dve udeleženci, obe v razmerju, sta preprosto odgovorili z »ja«, torej da si želita poroke in tudi otrok. V njunem nasprotju pa je eden izmed vprašanih odgovoril z:

»Ne, nimam te želje. Strah pred rutino.« (Jan 2013, 27)

Beti in Dejan se strinjata, da bi v prihodnosti imela otroke in posledično družino, da pa zakonska zveza ni njun cilj. Črt je ravnodušen do otrok in zakonske zveze, čeprav mu resna zveza velika pomeni. Fani pa trdi, da otroci zanjo ne predstavljajo cilja, več ji pomeni zakonska zveza:

»Sama želje po lastnih otrocih nimam, niti je nisem v prejšnjih letih imela. Po drugi strani pa bi se želela poročiti, tudi zato, ker sem mnenja, da ni veliko razlike med resnim zunajzakonskim razmerjem in resnim zakonom ... « (Fani 2013, 24 let)

Ko pride do vprašanja poroke in otrok lahko torej vidimo heterogenost odgovorov, ne glede na njihov spol ali zakonski stan.

5.6 SKLEP

Sodelujoči so v večini primerov dejali, da je bil vprašalnik zanimiv in v izziv. Saj da redko ali celo nikoli ne razmišljajo o temah in problematikah omenjenih v naših vprašanjih. Zadovoljni smo, da smo z izbrano temo in zastavljenimi vprašanji pri sodelujočih ter njihovih bližnjih spodbudili nadaljnje debate.

Sicer pa smo videli, da sta jim največ časa pri odgovorih vzeli vprašanji o opredelitvi intimnosti in individualizacije. Kljub temu lahko ugotovimo, da za njih intimnost predstavlja odnos med dvema posameznikoma, ki si delita določene ugodnosti, ki si jih z večino drugih posameznikov ne. V romantično ljubezen naši respondenti v neki meri še vedno verjamejo, kljub temu, da teorija išče razloge za zaton takšne ljubezni. Prav tako so bili udeleženci skoraj enotni, ko smo jih vprašali o večvrednosti razmerja nad samskim stanom. Strinjali so se namreč, da danes več pozornosti dobi razmerje. Če udeleženci verjamejo v romantično ljubezen in večvrednost razmerja, pa je biti odvisen od nekoga oz. nečesa po njihovem mnenju negativno ovrednoteno. Prav tako imajo za intervjuvance negativno konotacijo priročniki za samopomoč. Glede na njihove izjave, jih sami ne berejo. Pri iskanju pomena individualizacije se je večini sodelujočih zataknilo. Vendar so večinoma razmišljali o pojmih kot so svoboda, neodvisnost in slavljenje posameznika. Enotni so bili, ko smo jih vprašali o razlikah med današnjo družbo in družbo pred 50 leti. Strinjali so se, da gre za nekakšno prevrednotenje in da tradicija ne igra več tako pomembne vloge kot nekoč. Tudi za njih osebno tradicionalne vrednote kot so poroka, religija in patriarhalna družina, ne igrajo vidne vloge. Kar potrdijo z odobravanjem novih spolnih praks in novih oblik družin, saj naj bi te bile v nasprotju s tradicijo.

6 ZAKLJUČEK

Transformacija intimnih odnosov je neizogibna, k čemur so največ prispevale ravno družbene spremembe. Detradicionalizacija in pojav novih oblik intimnih odnosov so dokaz, da na intimnost ne moremo več gledati enako, kot so še pred pol stoletja.

V prvem delu naloge smo se tako poslužili metode analiziranja sekundarnih virov. Literature na temo družbenih sprememb in intimnih odnosov je precej. S pomočjo nekaterih visokoreferenčnih avtorjev, kot sta Anthony Giddens in Lynn Jamieson, ter z mlajšimi avtorji, kot je Eva Illouz, smo načrtali teoretski okvir naše naloge. Najprej smo poudarili, da se bomo osredotočali na zahodne družbe v času postmodernosti. Ugotovili smo, da lahko to družbo označimo s pojmi tveganja, negotovosti in minljivosti. Vsi ti pojavi so namreč nekateri izmed krivcev za preobrazbo intimnih odnosov. Individualizacija kot del družbenih sprememb se kaže tudi v intimnih odnosih, kot smo ugotovili posameznik ni več vezan na tradicionalne vrednote in norme posredovane s strani družbe. Kar pa še ne pomeni, da so njegove odločitve popolnoma avtonomne in ločene od družbe. Pomeni pa, da lahko posameznik izbira med več ponudbami in se svobodneje odloča. Ker mu je dana večja izbira in svoboda, pa je primoran sam nositi posledice svojih izbir, tudi ko so izbire tvegane in negotove. Nadaljevali smo z iskanjem kazalcev družbenih sprememb v intimnih odnosih. Ugotovili smo, da so današnji intimni odnosi bolj krhki, kratkotrajni in ustvarjeni zaradi potreb posameznikov. To pomeni, da posameznik v intimne odnose vstopa, če ima od tega koristi oz. bo s tem zadovoljil del svojih potreb. Tudi forma intimnega odnosa se je spremenila. Namreč pomembna je postala predvsem komunikacija s samim seboj, zavedanje svojih čustev in potreb, ter deljenje spoznanj o sebi z drugo osebo v intimnem odnosu. Takšno vedenje spodbujajo tudi razni priročniki in mediji, ki se v veliki večini strinjajo, da je ključ do uspešnega razmerja v samorefleksiji in deljenju svojih občutij. Individualizacija posameznika je prinesla v intimni odnos več enakopravnosti, spolne aktivnosti so bolj raznolike ali vsaj priznane s strani družbe. Zakonska zveza je postala odločitev posameznika in ne odločitev celotne družine ali skupnosti, kar tudi lahko pripišemo procesom individualizacije.

Zaključimo lahko torej z mislijo, da je individualizacija prinesla več svobodnih odločitev, ki so hkrati tvegane in negotove. Tveganost in negotovost pa se odražata v minljivosti in krhkosti modernih razmerij. Prav zaradi tega se posamezniki še vedno včasih obračajo k tradiciji, ki navdaja z upanjem, da romantična ljubezen še obstaja in da le ni vse tako minljivo, kot se zdi.

7 LITERATURA

- Ana. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 8. avgust.
- Beck, Ulrich in Elisabeth Beck-Gernsheim. 1996. Individualizacija in 'tvegane svobode': perspektive in nasprotja k subjektu usmerjene sociologije. *Teorija in praksa* 35 (5): 817–838.
- --- 2001. *Individualization*. London: Sage Publications Ltd.
- --- 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bernik, Ivan. 2010. Spolnost v času individualizma in racionalnosti. *Družboslovne razprave* XXVI (65): 7–24.
- Beti. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. avgust.
- Črt. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 8. avgust.
- Dejan. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 12. avgust.
- Eva. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 12. avgust.
- Fani. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 8. avgust.
- Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Illouz, Eva. 2010. *Hladne intimnosti. Oblikovanje čustvenega kapitalizma*. Ljubljana: Založba Krtina.
- --- 2012. *Why love hurts. A Sociological Explanation*. Cambridge: Polity Press.
- Jamieson, Lynn. 1998. *Intimacy: personal relationships in modern societies*. Oxford: Polity Press.
- Jan. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 10. avgust.
- Kuhar, Metka in Sanja Temnik. 2007. Sodobna romantična razmerja mladih. Bolj me boli, če ljubi srce kot pa telo. *Teorija in praksa* 44 (5): 594–618.

- Marvasti, B. Amir. 2004. *Qualitative research in sociology: an introduction*. London: Thousand Oaks.
- Šadl, Alenka. 1999. *Usoda čustev v zahodni civilizaciji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Švab, Alenka. 1999. Anthony Giddens: Transformacija intimnosti: seksualnost, ljubezen in erotika v modernih družbah : The transformation of intimacy: sexuality, love and eroticism in modern societies. Polity Press, Cambridge 1995. Lynn Jamieson: Intimnost: osebni odnosi v moderni družbi : Intimacy: Personal relationships in modern society. Policy Press, Cambridge 1998. *Teorija in praksa* 36 (5): 873–876.
- --- 2000. Nova intimna razmerja? Zasebnost in intimnost v pozni modernosti. V *Preobrazba intimnosti: Spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*, ur. Anthony Giddens, 205–227. Ljubljana: Založba /*cf.
- --- 2001. *Družina. Od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Verhaeghe, Paul. 2002. *Ljubezen v času osamljenosti : trije eseji o gonu in želji*. Ljubljana: Orbis.
- Žakelj, Tjaša. 2011. *Sociološki vidiki iskanja partnerjev/partnerk preko interneta*. Doktorska disertacija. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_zakelj-tjasa.PDF (1. september 2013).

PRILOGI

PRILOGA A: Vprašalnik

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?
2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?
3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?
4. Ali bi se strinjali strditvijo: »*Dependency is a negative concept in our society*«? Zakaj ja/ne?
5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?
6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?
7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili...
8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...
9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?
10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja...?
11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

PRILOGA B: Prepisi intervjujev

Ana. Spol: ženski; starost: 23; zakonski stan: v zvezi

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimni odnos je enako seksu, lahko pa tudi zelo odprt pogovor o zelo osebnih stvareh...

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ja. Ker poznam dosti ljudi, ki so srečno zaljubljeni/ poročeni/ živijo skupaj že veliko let. Poleg tega sem srečno zaljubljena in mislim, da bo to trajalo za vedno. Drugače ne bi bila v zvezi.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Odkvisno v kateri družbi se giblješ. Mislim, da je v študijskih letih dodiplomski študij bolj 'kul' biti samski, z leti pa družba da vedno večjo vrednost razmerju. Poleg tega je odvisno tudi od spola ... Mislim, da družba bolj vrednoti samske moške, kot pa ženske.

4. Ali bi se strinjali s trditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Ja, mislim, da je mišljeno kot negativno. Saj se vsi trudimo doseči kaj, kar bi nas naredilo drugačne od ostalih, pa naj bo to šola, glasba, stil oblačenja ... Veliko ljudi si želi priti višje kot ostali in biti boljši od ostalih. Mislim, da se to vidi tudi v razmerjih, saj se moški še vedno počutijo nelagodno, če partnerica zasluži več ali če je na višjem položaju.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Kaže se s posameznikovo osebnostjo ... v tem se odraža kaj poslušáš, kje si potoval, katere stvari rad počneš v prostem času. Poleg tega se kaže še v načinu oblačenja, načinu govora, objavah na socialnih omrežjih

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Ko sem v srednji šoli veliko brala Cosmopolitan in ker so tam skoraj same teme kako obdržati/dobiti moškega, sem seveda prebrala tudi to. Vendar ne vem, če kaj pomaga. Sedaj pa nimam časa za take revije, tako da že veliko časa nisem prebrala kakšnega takega članka. Verjetno pa so tematike še vedno iste: kako obdržati, dobiti moškega, kako se obnašati v njegovi družbi, kako razbrati njegove namige ...

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili ...

Ni več tako tradicionalno. Ženske imajo vedno več vloge oz besede in niso le tiste, ki skrbijo za otroke. Poleg tega so postala razmerja krajša in vedno več se menja partnerje. Družina ni več tako pomembna ...

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Tradicija ... ne veliko, vendar malo pa že. Tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina se mi ne zdi prava stvar za ta čas.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

V tem ne vidim nič slabega. Zakaj pa ne?!

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Ne, ne bi se odrekla, saj se da imeti oboje. Lahko študiraš v drugi državi in imaš fanta čisto drugje ... vse se da, če se hoče.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Ja.

Beti. Spol: ženski; starost: 22; zakonski stan: samski

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimni odnos, da sta dve osebi v nekem čustvenem razmerju in si hkrati verjetno delita kake fizične ugodnosti. Čeprav je to denimo za dva partnerja, ampak lahko je intimni odnos verjetno tudi med materjo in otrokom oz. med drugimi družinskimi člani. Bom rekla, čustvena in fizična naklonjenost med osebami. Večina meni poznanih laičnih oseb bi takoj pomislili na seks, ampak menim, da je intimni odnos nekaj več oz. da zajema več komponent kot zgolj spolni odnos.

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ne vem, najprej bi morali enotno opredeliti pojem ljubezen, sama ne vem kaj to je in že iz tega stališča ne morem konkretno odgovoriti na vprašanje. Hkrati se mi zdi, da če vzamemo pravljično definicijo ljubezni, v realnem življenju najbrž traja nekaj let ali celo manj, kasneje pa se omenjeno verjetno pretvori v navado. Mogoče bi morala to vprašati kakega res do ušes zaljubljenega posameznika.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Mislim, da je zdaj v postmodernosti čas ključnega pomena. Nekaterim ljudem je omenjeno esencialnega pomena in iz tega sklepam da, ima večjo veljavo samski stan. Mogoče se preveč subjektivno naslanjam, toda kljub vsemu je vidno, da se ljudje vse manj odločajo za 'romantična' razmerja, temveč so podvrženi hitrim in kratkotrajnim odnosom.

4. Ali bi se strinjali strditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Mislim, da je temu resnično tako. Ne vem, starostna doba, recimo mladost, mladostništvo se mi zdi, da se vedno bolj niža in potemtakem se že mladostniki prej nekoliko osamosvojijo. To verjetno ne drži v celoti, ampak če izhajam iz tega, se mi zdi, da nihče ni rad odvisen od nekoga. Radi počnemo stvari in ob njih uspemo in je omenjeno ključno za rast samozavesti in hkrati priprava na prihodnost. Če pogledamo recimo starejše ljudi - nekateri bi raje umrli, kot pa dovolili denimo članom družine, da jim pomagajo. Ne vem, jaz recimo osebno sovražim bit odvisna od nekoga – banalni primer: raje grem sama z avtom, kot da moram bit odvisna od mame, da me pride iskat na delo.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Ne vem, za mene je individualizacija bolj osvobajanje od nekih odvisnosti - mogoče podobno kot emancipacija ampak širše. Ne vem, recimo, da se posameznik v celoti razvije, začne razmišljati s svojo glavo, je kritičen... na tem mestu, če povežem s prejšnjim vprašanjem, če je individualizacija prisotna pri posamezniku, ima najbrž manj možnosti za neko romantično ljubezen, veste kaj mislim?

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Ne, knjige nobene – ne vem, če štejejo nasveti za najstnice iz Cosmopolitana. Mogoče, ampak se ne spomnim, kaj je pisalo ... in recimo tisto 'Brane, pomagaj', ki je na 24ur.com, veste? To je pa smešno, se ne šalim. In vedno ima iste odgovore za vse. Brane, mojemu fantu ni do seksa, kaj naj storim? Draga Miška, seks je vse, potrudi se močneje.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili...

Se mi zdi, da je vse bolj odprto ... v smislu ljudje se o omenjenih temah bolj odkrito pogovarjajo, brez zadržkov. Sicer včasih opažam, da se mogoče govor o seksu bolj vpeljuje skozi šale ... mogoče je ljudem to lažje, ker ni važno kak odziv dobijo. Če se šališ je v redu, če ne pa tudi prav. Ne moremo reči, da recimo ljudje več seksajo, to bi bila laž verjetno, ampak

govor o tem se je sprostil, se mi zdi. Družinsko življenje se je sploh spremenilo, različne oblike družin – nuklearna je malo v manjšini se mi zdi. Življenjski stili se pa tudi spreminjajo vse je bolj hitro, z danes na jutri se ljudje odločajo, kaj bodo počeli v svojem življenju.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Ne zadosti, v naši družini nismo dosti dali na tradicijo ... recimo nismo religiozna družina, nimamo posebnih običajev, kar je pomembno damo samo na Dedka Mraza in rojstne dneve. Delitev dela se kaže recimo, čeprav teži k enakopravnosti ... Patriarhalna družina? Ne vem, pri nas se mi zdi, da mati vodi politično diplomatsko družinsko igro, tako da mislim, da vsaj kar se tiče nas, je patriarhat fikcija.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

Kar zadeva priložnostnega seksa, friends with benefits podpiram, tudi sama se udeležujem omenjenih praks, tudi z izvenzakonskimi otroci nimam težav, kajti tudi sama sem produkt izvenzakonskega partnerstva. Skratka, vse v navedenem vprašanju se mi ne kaže kot problem in do omenjenih praks nimam zadržkov.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Odvisno od situacije, hkrati tudi odvisno od kakovosti razmerja. Če razmerje ni kakovostno in ne vodi v obetavno skupno življenje, lahko pustim takoj vse in grem delat, kar mi paše. Glede na to, da še nisem bila v resnem razmerju, o omenjeni situaciji ne morem soditi s tega stališča.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Poročila se ne bom, ker se mi ne zdi pomembno. Otroke ... kašnega že verjetno, ampak ne še tako kmalu, družina verjetno posledično tudi ... Če pojde tako naprej, ne bo denarja za družin. In ker nočem bit odvisna od svojih staršev, lahko da družine tudi ne bom imela in bom raje potovala v daljne dežele.

Jan. Spol: moški; starost: 27; zakonski stan: samski

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimni odnos imaš z osebo, ki ti pomeni več kot ostali. Ji zaupaš več kot ostalim. Pač vse, kar tradicionalno pripisujemo partnerskemu odnosu.

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ne. mislim, da je naravno, da 'zaljubljenost' s časoma mine. Lahko pa ostane ljubezen in spoštovanje ... pač to kar čutiš tudi do prijateljev, staršev ...

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Razmerje. A je treba pojasnjevati? Pač uspeh je definiran z dobro službo in urejeno družino. Npr: starejše gospe vedno sprašujejo, kdaj se boš poročil, če maš kako punco, ipd.

4. Ali bi se strinjali strditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Materialna odvisnost ali čustvena? Materialno se mi zdi, da se bo mogoče v naslednjih letih začelo obravnavati bolj negativno ... za enkrat smo še bolj kmečki in je normalno, da mož vzdržuje družino/partnerja, obratno ne. Čustveno pa ... ja, mislim, da jo smatramo za kar negativno, ker je pač neka hiba, ne vem ...

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Mislim, da je prav ta odsotnost kakršnekoli odvisnosti – finančne, čustvene, socialne ... Mislim, da nobena oseba ni v celoti individualizirana, ker smo ljudje pač socialna bitja in rabimo socialne interakcije. So pa eni bolj, drugi manj individualni.

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Ne. To se mi zdi, da ni zame. V bistvu na te knjige gledam zelo negativno, ker se mi zdi, da jih pišejo ljudje, ki bi radi samo prodali zadevo. Nakladajo neke teorije, ki so v praksi dosti težje izvedljive. Sicer pa ne vem, ker nisem prebral še nobene.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili ...

Ljudje imajo bolj odprte glave. Globalizacija, internet ... to je naredilo svoje. Ljudje so videli, da se da tudi drugače živeti, da ne obstaja samo en življenjski stil, ki so nam ga priučili dedki.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

No ja, ne morem reči, da bi čisto poteptal tradicijo, ker nek spoštljiv odnos do nje mam. Ampak bolj v smislu, ko grem v muzej. Spoštovanje recimo do neke zgodovine, ki jo imamo, ampak vsaka tradicija se pač spreminja in ne moreš se je slepo oprijemati.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

Podpiram vse našteto. Sploh prvo! Mislim, da ima vsak vso pravico imeti tako spolno življenje, kot ga hoče, ne glede na družbe norme.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Glede na to, da nisem v razmerju, lahko rečem ja in verjetno bi se tudi drugače odrekel, ampak ne morem trditi.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Ne, nimam te želje. Strah pred rutino.

Črt. Spol: moški; starost: 26; zakonski stan: neporočen

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Kot ljubezenski ali prijateljski odnos, znotraj katerega ostalim udeležencem zaupamo toliko, da lahko pred njimi opustimo določen vedenjske vzorce, s katerimi se pred večino ljudi trudimo biti čimbolj vljudni oz. širše družbeno sprejemljivi.

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ne, ker se zavedam, da gre za izmišljen konstrukt, posredovan s strani popularne kulture.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Menim, da ima razmerje sicer še vedno malce večjo vrednost, a je že nekaj časa prisoten trend upadanja te vrednosti.

4. Ali bi se strinjali strditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Da. Individualnost je danes pomembna in cenjena vrednota, odvisnost od nekoga drugega pa je v nasprotju z njo in posledično okarakterizirana kot negativna.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Osnovno idejo si razlagam kot nekaj pozitivnega. Možnost za posameznika, da čimbolj svobodno izrazi samega sebe, brez da bi bil zatiran ali tlačjen s strani ostalih članov družbe, kot se je to morda dogajalo v manj demokratičnih političnih sistemih v preteklosti. V praksi pa se individualizacija kaže predvsem kot nepripravljenost posameznika na prilagajanje sklepanje kompromisov znotraj različnih skupin.

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Da, predvsem v najstniškem obdobju različne knjige o odraščanju in spolnosti ... spomnim se recimo ameriških uspešnic Kurja juhica za xxx dušo.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili ...

Pri vsem omenjenem je prišlo vsaj v zahodnem svetu do liberalizacije. Ločitve, hitre menjave spolnih partnerjev, razmerja iz izključno seksualnih namenov, različne manj pogoste oblike družin – istospolna partnerstva, samohranilstvo, otroci iz prejšnjih partnerstev – in podobni pojavi so pogostejši in manj obsojani, kar je dvorezen meč. Po eni strani je zelo dobrodošlo za ljudi, ki se znajdejo v opisanih situacijah in si ne zaslužijo kritike konzervativne družbe. Po drugi strani pa nam omogoča, da se v življenju ravnamo po fiktivnih in nedosegljivih idealih, posredovanih s strani medijev, ter vlečemo neodgovorne in sebične poteze ... npr. impulzivna ločitev iz zakona z otroki, ki bi jih v preteklosti družbeni pritisk morda preprečil.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Praktično nič. Sem mnenja, da je ponavljanje nekega početja izključno z argumentom, da je tako že od nekaj, neracionalno in škodljivo. Namesto tega je potrebno najti razloge, zaradi katerih se je neka tradicija sploh razvila, potem pa se odločiti, ali v trenutni družbi še imajo pomen in tako soditi o smotrnosti početja.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

Vse naštetu in še kaj drugega podpiram in menim, da so edini, ki imajo pravico presojudati o takšnih odnosih, njihovi udeleženci. Dokler med njimi obstaja konsenz, je kakršnokoli ravnanje njihova pravica, vmešavanje zunanjih ljudi pa poseganje v njihovo svobodo.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Da. Od partnerja pričakujem delno prilagajanje mojim individualnim ciljem in čutim dolžnost v nasprotno smer. Posledično bi zaključek razmerja upravičil kot nekompatibilnost s partnerjem in ne kot žrtvovanje razmerja za moje individualne cilje.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Življenje v partnerskem razmerju oz. družini je nesporno moj življenjski cilj, medtem ko do otrok in poroke nimam močnih opredelitev v nobeno stran.

Dejan. Spol: moški; starost: 21; zakonski stan: v zvezi

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimen odnos je odnos med partnerjema, ki si izkazujeta večjo emocionalno pozornost in izpolnjujeta potrebe drug drugega. Skupek tega pa je njuna ljubezen.

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Verjamem, če je sta si partnerja naklonjena. Če imaš občutek, da bi lahko z nekom vztrajal do konca, ne vidim razloga zakaj bi ta občutek varal.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Večjo vrednost ima trdno razmerje.

4. Ali bi se strinjali s trditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Pretirana odvisnost nikakor ne more biti dobra. Izjemoma bi se strinjal, če oseba od katere smo odvisni velja za zelo zanesljivo. Je pa po svoje odvisnost tudi dobra, saj je v tem primeru v odnosu več zaupanja do drugega.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Individualizacija se odvija skozi celotno življenje, vedno nas spremljajo osebe od katerih smo odvisni. V začetku starši, kasneje partner, sodelavci. Vsi skupaj nam, ko nekako zapuščajo naše življenje, omogočajo individualizacijo, samostojnost.

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Knjig za samopomoč še nisem bral, niti ne zaupam takšnim konceptom reševanja težav. Človek je iznajdljivo in unikatno bitje, ki svoje težave po večini rešuje sam. Sam bi bil veliko bolj zadovoljen, če do neke rešitve pridem sam, kot, da za to iščem nasvete po raznih priročnikih. Zanimivo pa mi je branje člankov na temo izboljšanja življenja na raznih spletnih portalih, da vidiš razliko med lastnim in tujim vidikom.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili ...

Ker me takrat še ni bilo na tem svetu neke jasne predstave nimam in se lahko zanesem zgolj na to kar slišim od drugih. Veliko se govori o nezaščitenem seksu in različnih spolnih praksah. Občutek imam, da takrat ni razpadalo toliko mladih družin. Pripravljeni so bili potrpeti. Dandanes opažamo ogromno razdrtih mladih družin.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Ohranjanje tradicije, samo če je družba tako naravnana. Religija nič, vsakdo lahko opravlja skoraj vsakršno delo ... ne rabimo delitve na žensko delo ali moško delo, patriarhalna družina – nikakor ne, partnerja naj imata skupno besedo in naj moška nikakor ne prevlada.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

Moje mnenje o izvenzakonskih otrocih se nikakor ne razlikuje od tistega, ki ga imam do »zakonskih otrok«, po čem naj bi se ti ločili? Bi morali biti otroci, ki so rojeni izvenzakonsko nekaj manj, več? Še zdaleč ne. Priložnostni seks, mogoče, zakaj pa ne. Vendar nikakor v času zveze. Sam kratkotrajnim razmerjem nisem ravno naklonjen, ker mislim, da te le daljše zveze bolje oblikujejo kot človeka.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Pripetilo se mi je ravno nasprotno, tako da ne. Za nekaj časa sem se oddaljil cilju, da bi utrdil razmerje.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Moj cilj je imeti otroke ter urejene družinske zadeve. Poroke nikakor nimam v načrtu.

Eva. Spol: ženski; starost: 30 let; zakonski stan: v zvezi

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimnost ni samo spolni odnos, temveč vsa interakcija med dvema posameznika. Lahko je to odkriti pogovor, objem, poljub, stisk roke, smeh ...

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ja, ker je v naši naravi, da si najdemo 'partner for life'.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Razmerje. Če je npr. moški ali ženska še samska pri 38 letih, so vsi zaskrbljeni, kdaj si bo dobil/a nekoga in se ustalil/a.

4. Ali bi se strinjali strditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Ja. Včasih so bile vse žene doma za štedilnikom in čakale na moža, da pride iz službe s plačo. Danes pa to ni več sprejemljivo in vsi postrani gledamo ženske, ki so 'housewives'.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Tega vprašanja ne razumem, najbrž zato, ker sem v razmerju. Verjetno gre za to, da se ne ozira toliko na mnenje ljudi?

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

Cosmopolitan. Tematike se ne spomnim.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili...

Vedno manj je družinskih vrednot, kot je preživljanje časa skupaj. Cela družina je zbrana v dnevni sobi ... en je na telefonu, drugi ima ipod v ušesih, ta tretji na ipadu. Imamo ogromno vrsto komunikacijskih sredstev, a se ne znamo več pogovarjati.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Zelo malo. V boga ne verjamem, s sosedi se postrani gledamo, šefa v službi sta moški in ženska, jaz pa sem iz enostarševske družine.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

Nimam nič proti vem naštetim zgoraj, verjamem pa v zakon, ko imata partnerja otroke. Ker je zakon na tvoji strani, če se partnerju na primer kaj zgodi.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja...?

Ne, če je partner pravi, se vedno pride do kompromisa.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Ja.

Fani. Spol: ženski; starost: 24; zakonski stan: v zvezi

1. Kako bi definirali intimnost oz. kaj je za vas intimni odnos?

Intimnost v enačim s pristnostjo in iskrenostjo v nekem odnosu. Intimen odnos je zame med osebami, ki si zaupajo in so v medsebojnem stiku neobremenjene s tem, kako bi jih druga oseba lahko percipirala. Intimne odnose imamo s tistimi ljudmi, ki jih 'spustimo' v svoj najbolj osebni prostor.

2. Ali verjamete v romantično ljubezen tj. 'ljubezen za vedno'? Zakaj ja/ne?

Ne. Zdi se mi nerealno razmišljati o ljubezenskih odnosih kot o nečem usodnem, vnaprej definiranem, kot o posegu neke višje instance. Bolj se mi zdi, da lahko razmerja trajajo »za vedno« v kolikor gre za zrel partnerski odnos, ki pomeni neko življenje v sožitju in medsebojni podpori, ki lahko z zadostno mero razumevanja obeh strani in zmernih pričakovanj od partnerja pa seveda emocionalne navezanosti preživi daljše časovno obdobje. Sama usodnost romantične ljubezni pa se mi zdi fiktiven konstrukt, ki služi za tolažbo ljudem, da obstaja nek vnaprej določen načrt, katerega del smo tudi mi sami in da imamo predpisano mesto v tem velikem načrtu in posledično točno določeno veliko ljubezen. Mislim da ta predstava iz iste človekove potrebe kot mnogi religiozni oziroma duhovni aspekti.

3. Ali menite, da ima danes v družbi večjo vrednost razmerje ali samski stan?

Ne vem ali ima katero večjo vrednost. Samski stan ima najbrž praktične razsežnosti pri mladih, ki želijo graditi kariero oziroma pridobiti zaposlitev, ker se samskemu stanu predpisuje večja fleksibilnost in večja kompatibilnost s karierizmom. Ko pa pride do vprašanja družbenih vrednot, se v središče vseh naporov, da se ohrani obstoječe stanje oziroma da se prepreči družbeni napredek v smislu liberalnejših človekovih svoboščin, postavlja svetost družine in zakonskega stanu, kot osnovnega gradnika in branika »tradicionalne, zdrave« družbe.

4. Ali bi se strinjali strditvijo: »Dependency is a negative concept in our society«? Zakaj ja/ne?

Se strinjam. Z naraščajočimi trendi individualizacije je posameznik najpomembnejši. Cilj posameznika pa je verjetno najbolj sebičen – popolna uveljavitev lastne volje in hkrati proslava lastne neomejenosti kot najvišje svobode. To je v svojem bistvu nezdružljivo s konceptom zveze, v kateri se obe strani lahko samo omejeno izrazita, sklepata kompromise in postavljata dobro odnosa pred lastne cilje. Posameznik je neomejen samo sam zase, takoj ko je v nekem odnosu, se njegova neomejenost svobode konča, ko trči na neomejenost drugega, kar v nekem intimnem razmerju, ki zahteva partnersko razmišljanje za sodobnega individuuma ni najboljše. Verjetno je to eden izmed razlogov za številne ločitve in takšna in drugačna odprta razmerja, ki ljudem omogočajo manjšo obremenjenost z razmerjem, po drugi strani pa tudi manj intimnosti.

5. Kako si razlagate individualizacijo posameznika oz. kako mislite, da se kaže?

Individualizem razumem kot slavljenje posameznika in postavljanje posameznika pred vse, tudi skupnost. To bi naj bil tudi odločen politični odgovor na razne pretekle družbene sisteme,

ki so dajali poudarek skupnemu in proti čemer naj bi se svoboden, razumen človek sam po sebi boril. To naj počenja tako, da sebe razume kot izhodišče in končni cilj vseh svojih naporov. Zaradi tega po mojem mnenju iz družbe izginja solidarnost in družbena odgovornost.

6. Ali ste kdaj prebrali knjigo za samopomoč? Ali se morda spomnite katere oz. vsaj tematike? Morda članke v različnih revijah na temo izboljšanja (ljubezenskega) življenja?

V času, ko sem opravljala delo v knjižnici, sem občasno prelistala kakšno knjigo za samopomoč, zgolj iz zanimivosti in radovednosti, zakaj je kakšna knjiga med bralci tako zelo priljubljena. Po navadi je šlo za knjigo o razmerjih ali pa o karierni uspešnosti. Iz vsega sem potegnila zaključek, da gre za knjige, ki imajo zelo površno razumevanje relacij med ljudmi, in ki so napisane v obliki kratkih, specifičnih nasvetov, kako nekaj, kar nam povzroča težave na hitro in učinkovito odpraviti. Ugotovila sem, da bralci te knjige smatrajo za uporabne, ker jim v nekaj korakih z jasnimi recepti domnevno pomagajo spremeniti življenje, brez večjih naporov in lastne retrospektive. Po drugi strani so »resnejše« knjige o psihologiji razmerij in osebne rasti ostajale bolj ali manj nedotaknjene.

7. Kaj se po vašem mnenju največje spremembe med danes in npr. 50 leti, v povezavi z razmerji, spolnostjo, družinskim življenjem, življenjskimi stili...

Verjetno to, da je zmanjšan pritisk na mlade odrasle po takojšnjem ustvarjanju doma in družine. Ampak ne vem ali gre toliko za to, da bi družba prišla do te stopnje liberalnosti družbenih norm, da tega od ljudi sploh ne bi pričakovala oziroma razumela, zakaj je lahko racionalna izbira nekoga, da si tega ne želi ustvariti. Bolj gre za to, da se da vse skupaj časovno malo odložiti na kasnejše življenjsko obdobje, kar je v glavnem posledica podaljšanega šolanja, velike brezposelnosti mladih in gospodarskega stanja v državi, ko materialni pogoji za samostojno življenje mladih niso zadostni. Na žalost ne vem, če je v današnji družbi občutno več strpnosti do različnih življenjskih stilov, kot pred petdesetimi leti. Zdi se mi, da je vsako obsojanje samo bolj spretno zakrito. Ves konzervativizem, homofobija in seksizem se samo skrivajo za bolj splošnimi načelnimi stališči in ne toliko na »kamenjanju« vsakega posameznika, ki krši te norme. Še vedno sem mnenja, da posamezne skupnosti usmerijo veliko naporov v zanimanje za življenjske stile drugih, samo za demokratično družbo se ne »spodobijo«, da bi preganjala drugačne, pa teh vzvodov za kaj takega uradno ni.

8. Koliko vam pomeni tradicija – religija, skupnost, tradicionalna delitev dela, patriarhalna družina, ...

Vse naštete stvari z izjemo skupnosti mi pomenijo zelo malo oziroma se mi zdijo prikladno orodje za izsiljevanje s strani tistih, ki se smatrajo ali oklicujejo za moralne avtoritete družbe. Pogosto se mi zdi sklicevanje na te stvari samo demagoško orodje za konzervativne politike, ki jim na določena družbena vprašanja krepko zmanjkuje racionalne argumentacije. Na žalost opažam, da so v našem prostoru vse te entitete še močno prisotne in da ovirajo napredek naše družbe v moralnem smislu. Pri vsem skupaj gre za sporno nostalgično predstavo o neki preteklosti v kateri je bil človek moralen in je živel boljše. Ta predstava potemtakem služi kot jasen dokaz, zakaj je potrebno takšno družbo ohranjati ali obujati. Skupnost pa se mi zdi nasprotno dobra za razvoj človeka in da občutek skupnosti oziroma pripadnost kakršnikoli skupnosti danes izginja zaradi poudarjanja individualizma, ki naj bi bil s skupnostjo nekompatibilen. Nasprotno pa se mi zdi, da lahko razumen in odločen posameznik »zraste« samo znotraj takšne skupnosti, ki pa seveda mora biti zgrajena na nekih dobrih vrednotah solidarnosti, posameznikove odgovornosti, skupnega dobrega, skratka skupnosti, ki poskrbi za svoje člane in jih spodbuja k rasti.

9. Kakšno je vaše mnenje o izvenzakonskih otrocih/partnerstvih, priložnostnem seksu, *friends with benefits*, kratkotrajnih razmerjih, različnih spolnih praksah?

*Izvenzakonski otroci in razmerja se mi zdijo po vseh lastnostih popolnoma identični zakonskim. Glede na to, da so po zakonu pomen in dolžnosti iz obojih popolnoma enakovredne, se mi zdi da je v javnem mnenju problem pri obojem samo versko moralne narave in rezultat nekega napačnega nostalgičnega oziranja v moralno manj sporno preteklost. Sama v slednjo ne verjamem, verske dogme me pri mojem razmišljanju ne obremenjujejo – razen v meri v kateri so prepletene z mojo kulturo in vzgojo v tej kulturi in seveda dejstva, da smo pripadniki t.i. zahodne družbe, ki temelji na krščanskih vrednotah – sam obstoj izvenzakonskih otrok/partnerstev pa zame nikakor ni znak razkroja morale družbe. O priložnostnem seksu in obliki razmerja *friends with benefits* imam podobno mnenje, se pravi da se mi ne zdijo sporna, vendar tukaj pod pogojem, da vpleteni vseeno pokažejo določeno mero uvidevnosti in odgovornosti ob vstopu v tako razmerje. Vpletene strani morajo biti v takem razmerju enakovredne, se pravi da sta obe strani seznanjeni za kakšno razmerje gre in kaj gre od druge strani v tem pričakovati. V kolikor gre za čustveno manipulacijo enega in čustveno odvisnost drugega, ki se strinja s tovrstnim razmerjem in hkrati pričakuje evolucijo tovrstnega razmerja v resno razmerje, pa se mi zdi takšno razmerje nesprejemljivo. Pogoj za uspešna tovrstna razmerja so po mojem mnenju zrele in odrasle osebe, ki so*

pripravljene na takšna razmerja praktične narave. Če so ti pogoji izpolnjeni, se mi nobena oblika omenjenih razmerij in praks ne zdi sporna.

10. Hipotetično: ali bi se odrekli razmerju (sedanjemu/preteklemu/prihodnjemu) zaradi svojih lastnih ciljev oz. želja? Npr. zaradi selitve, izobraževanja, potovanja ...?

Verjetno bi se odrekla razmerju, v kolikor bi imela zares močne želje po katerem koli izmed naštetih stvari in vse to ne bi bilo kompatibilno s partnerjem, ampak verjetno v primeru, da v razmerje ne bi bila več prepričana oziroma če bi bila na točki, ko bi dvomila v uspeh razmerja kot takega.

11. Ali je vaša želja oz. cilj se poročiti ali imeti otroke, družino?

Verjamem sicer, da se cilji s časom in skozi različna življenjska obdobja spreminjajo, tudi tako osnovni kot so želja po družini in poroki. Sama želje po lastnih otrocih nimam, niti je nisem v prejšnjih letih imela. Po drugi strani pa bi se želela poročiti, tudi zato, ker sem mnenja, da ni veliko razlike med resnim zunajzakonskim razmerjem in resnim zakonom oziroma, da tudi pravno gledano slednji ne prinaša drugačnih odgovornosti, odnos med partnerjema v obeh opcijah pa se mi zdi enak. Sam akt poroke pa se mi zdi bolj pomemben za tvorjenje močnejših vezi med parom kot celoto z obema družinama in prijatelji obeh partnerjev.